

Meglieraziun funsila

Project e credit

M E S S A D I

dalla suprastonza communal a al cussegl da vischnaunca

Stimau signur president
Preziadas signuras cusseglieras
Preziai signurs cussegliers

A caschun dalla votaziun all'urna dils 11 da mars 2012 ha il pievel decidu cun gronda majoritad d'instradar la meglieraziun funsila per la vischnaunca da Mustér cun risguardar la situaziun da Segnas e da Pardomat.

Il 22 da zercladur 2012 ha il cussegl da vischnaunca approbau il regulativ per la meglieraziun funsila e concediu in credit da frs. 350'000.-- per elaborar il project general per ina meglieraziun funsila. Ella medema seduta ha il parlament communal eligiù Walter Deplazes sco president dalla cumissiun da meglieraziun ed Armin Berther, Martin Lutz, Renaldo Lutz ed Ursina Murer-Fatzer sco commembers. Il president communal e la gerua d'agricultura han priu part ex officio dalla cumissiun da meglieraziun. Il parlament ha plinavon

fatg ina proposta al departament d'economia publica e fatgs socials dil Grischun per l'elecziun dil parsura dalla cumissiun da schazetg.

Il suveran ha decidiu ella votaziun all'urna dils 30 da november 2014 d'integrar las meglieraziuns da Segnas e Pardomat cumpleinamein el project dalla meglieraziun funsila Mustér.

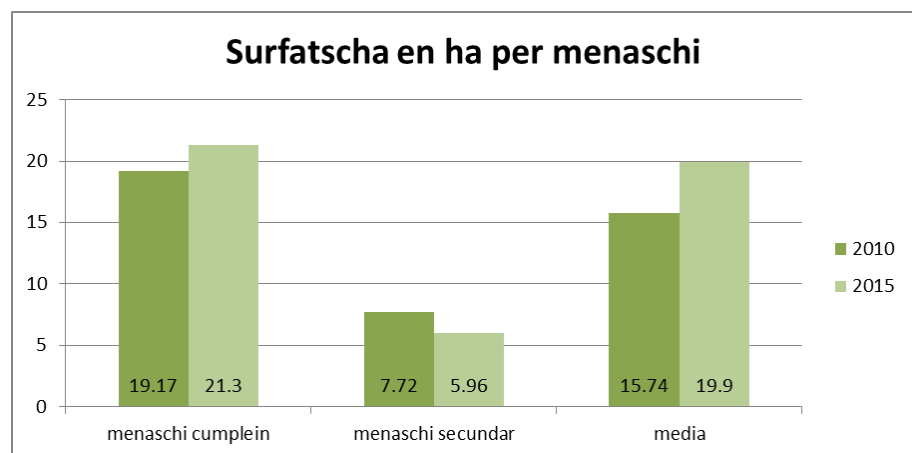
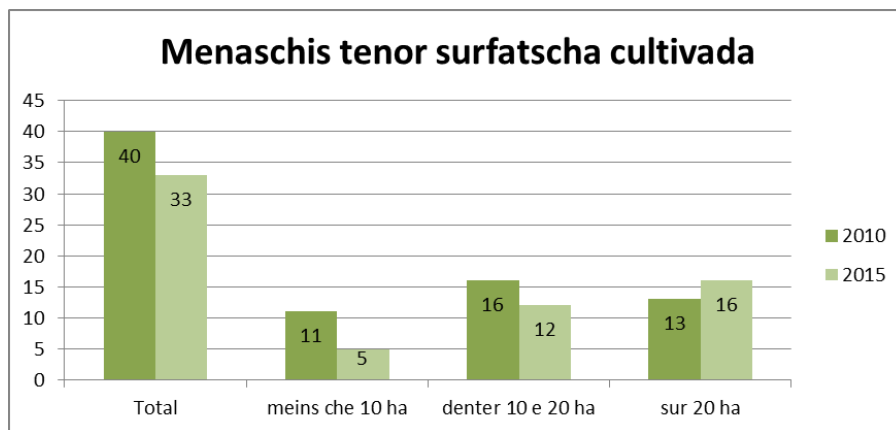
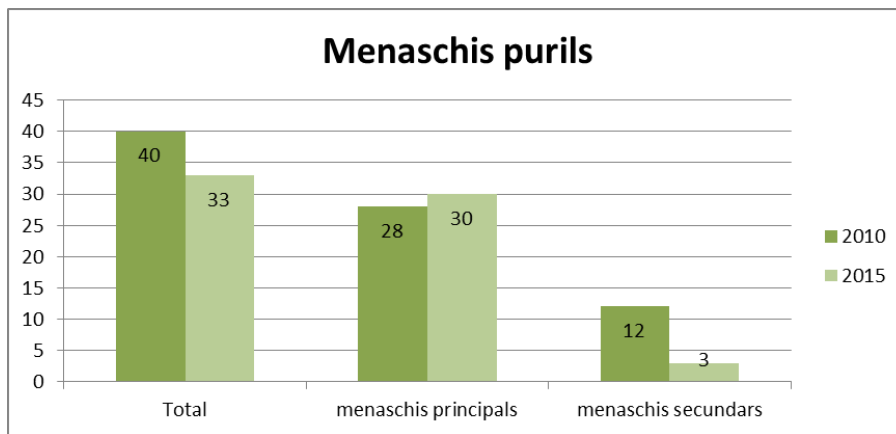
Cun la meglieraziun funsila vulan las autoritads communalas en emprema lingia segirar, mo era levgiar la cultivaziun dil terren agricol e meglierar las cundiziuns per il puresser a liunga vesta. Ei setracta oravontut da renovar, mo era da construir da niev ina vasta reit da vias funsilas. Quella sto survir all'agricultura cun corrispunder als basegns dad ozildi per saver carrar cun las maschinas agricolas, denton era al forestalessar per la cultivaziun digl uaul da schurmetg. La meglieraziun funsila duei era purtar avantatgs pils interess publics (turissem ed activitads carschentas dil temps liber) sco era garantir ina buna colligaziun denter ils vischinadis.

La muntada e la structura dil puresser

Il puresser porscha direct ni indirect paun e fadigia ad ina pulita part da nossa populaziun. Dillas 1'153 plazzas da lavur en vischnaunca sesanflan actualmein 109 ni 9.5 % ell'agricultura ni el forestalessar. La tgira dalla cuntrada ei da muntada essenziala per la cumparsa e segirtad da nossa vischnaunca e vallada ch'ei il fundament per in bien svilup turistic. Cul Center sursilvan d'agricultura e la Sennaria Surselva existan fetg bunas pusseivladads d'utilisar il latg e propagar products indigens.

Ils suandonts treis diagrams davart la muntada e la structura dil puresser dad ussa e d'avon tschun onns muossan ch'il diember da menaschis purils ella vischnaunca da Mustér ei bein sesminuius, ch'ils singuls menaschis principals cultiveschan denton ella media rodund 11 % daplì terren ch'avon 5 onns. La lavur per mintga menaschi ei aschia era carschida massivamein, buca il davos era entras la nova politica agrara. Ina cultivaziun efficienta dil fons ei oz culla mecanisaziun moderna e la munconza da resursas da personal pir che zacu necessaria. Ils basegns actuals dall'agricultura ein fermas raschuns ch'ina meglieraziun funsila ei giustificada e mereta da vegnir sustenida e realisada.

Igl onn 2010 han ils purs da Mustér nezegiau 11 alps e cargau 188 vaccas da latg, 93 autras vaccas (vaccas schetgas e vaccas-mumma), 282 schetgs, 3'248 nuorsas e 73 cauras.

En 10 (9) menaschis principals ei il patrun pli giuvens che 45 onns, en 11 (10) menaschis semova la vegliadetgna denter 45 e 55 onns ed en 9 menaschis ha il patrun vargau 55 onns. Tier ils menaschis secundars ein 2 (6) purs sut 45 onns ed 1 (3) pur denter 45 e 55 onns. Tiels purs sut 45 onns quantan ins che la cuntinuaziun seigi pil mument garantida, ferton che la cuntinuaziun resp. la successiun ella gruppa sur 55 onns ei mo en treis cass reglada. En 10 cass tier ils purs denter 45 e 55 onns ei la situaziun da successiun aunc buca sclarida. Sin fundament da quella situaziun savein nus quintar el futur cun silmeins 14 (12) menaschis purils en occupaziun cumpleina. Principalmein vegn exequiu a Mustér la tratga e l'engarschada d'armauls sco era l'economisaziun dil latg. Era la tratga da nuorsas ei fetg derasada, ferton che la tratga da cauras ha mo in pintga impurtonza.

Ils purs cultiveschan totalmein 1'882 parcelas cun ina surfatscha da 1'140 ha. Da quei sesanflan sil territori da Mustér 1'122 ha, sigl intschess da Sumvitg 10 ha e sil territori da Tujetsch 8 ha. Quella surfatscha appartegn a 537 proprietaris cun ina grondezia media per parcella da rodund 0.61 aras. La cumpart dil funs prius a tscheins ei fetg aulta e munta 65 %.

Las actualas vias e las vias da meglieraziun da Segnas, Pardomat e Madernal corrispundan buca al basegns per in menaschi adequat dad ozildi. Numerus praus ein contonschibels mo sur terren jester. Era ei previu da mantener la reit da drenadis a Segnas.

Forestalesser

La vischnaunca da Mustér ha ina surfatscha da 90.75 km². Rodund 26 % da quella surfatscha, pia 24 km², ei uaul e da quella surfatscha ein rodund 52 % uaul da schurmetg. Igl uaul da schurmetg sto la vischnaunca da Mustér tgirar e per quei intent fa ella era diever dalla reit da vias d'uaul. En connex cun la meglieraziun funsila ha igl uffeci d'uaul elavurau in preproject per l'avertura digl uaul. Igl uffeci d'agricultura e da geoinformaziun ensemen cugl uffeci d'uaul e prighels dalla natira han coordinau ils projects. Las vias forestalas vegnan realisadas entras projects forestals ed ein buca part dalla meglieraziun funsila. Aschia tangheschan las investiziuns ellas vias forestalas buca il project dalla meglieraziun. Tenor lur cumpetenzas vegnan las instanzas communalas a decider independentamein dalla meglieraziun funsila davart investiziuns ellas vias forestalas.

Finamiras

Il project dalla meglieraziun funsila dalla vischnaunca da Mustér sebase sin la lescha federala d'agricultura nua ch'ei vegn formulau las finamiras d'ina meglieraziun moderna e quei cun metter peisa sin las spartas digl ambient, dalla protecziun, dalla natira e dall'economia publica generala. La meglieraziun risguarda la basa dil concept directiv federal "*meglieraziuns funsilas sco schanza – promoziun e formaziun dil spazi da terren*" cun las sequentas finamiras generalas:

Mantener e promover in'agricultura persistente puncto economia ed ecologia cun

- ⇒ mantener la productivitat dallas surfatschas cultivablas
- ⇒ meglierar la colligaziun per la cultivaziun
- ⇒ arrundaziun da funs per possibilitar ina cultivaziun efficienta
- ⇒ possibilitar la commercialisaziun e la vendita da products ella regiun.

Mantener, tgirar ed era augmentar la valeta dalla cuntrada cultivada cun

- ⇒ mantener e schaffir spazis da viver per animals e flora
- ⇒ segirar ina cultivaziun adequata da custeivels territoris ecologics
- ⇒ promover pusseivladads da recreaziun
- ⇒ impedir che surfatschas creschian en
- ⇒ eliminar ni reducir conflicts che resultan ord diversas utilisaziuns
- ⇒ schurmetg encunter prighels dalla natira.

Realisar finamiras da dretg public ni privat cun

- ⇒ metter a disposiziun il necessari terren per infrastructures (vias) ed indrezs publics
- ⇒ reglar e segirar la proprietad ed ils dretgs tiel cudisch funsil.

Per contonscher las finamiras formuladas dalla confederaziun enteifer ina meglieraziun vegnan las suandontas mesiras ad esser necessarias:

- ⇒ **avertura generala ed en detagl dil terren agricol**
- ⇒ **arrundaziun dil terren**
- ⇒ **purificaziun dalla proprietad e da servituds**
- ⇒ **mesiras accumpignontas per la segirtad dallas vias a liung temps**
- ⇒ **mesiras pil schurmetg dalla natira e cuntrada.**

El process da realisaziun ha la cumissiun da meglieraziun formulau la suandonta finamira primara: Orientar transparentamein ils proprietaris e respectar lur giavischs aschilunsch sco pusseivel.

Procedura

Naven dils 11 da settember entochen ils 12 d'october 2015 ha giu liug en casa communal l'exposiziun publica dil project d'exposiziun davart la meglieraziun funsila. Igl empren di d'exposiziun ei vegniu organisau ina sera d'orientaziun publica en halla Cons. Duront l'exposiziun publica dil project ein igl inschignier responsabel ed il president dalla cumissiun da meglieraziun stai dus suentermiezdis a disposiziun per dar sclariment.

Encunter il project ei vegniu inoltrau al departament d'economia publica e fatgs socials dil Grischun 35 protestas. La cumissiun da meglieraziun ha priu posiziun tier tuttas protestas ed ha leu nua che quei ei pusseivel ed era d'avantatg pil project dalla meglieraziun signalisau en sia posiziun al departament la prontadad d'adattar il project e da dar suatientscha als giavischs dils protestaders. El decuors dalla primavera vegn il departament d'economia publica e fatgs socials ad organisar in'uatga cun mintga protestader resp. gruppa da protestaders che ha inoltrau ina protesta valeivla. La cumissiun da meglieraziun vegn lu a presentar sia posiziun tier mintgina da quellas protestas. La decisiun finala pren lu il departament d'economia publica e fatgs socials. La via da dretg resta garantida.

Cuosts

Il schazetg da cuosts pil project dalla meglieraziun funsila sebasa sin las experientschas dad auters projects e sils prezis digl onn 2014. Ils cuosts per las lavurs da construcziun sebasan sil preproject e cuntegnan in svari da $\pm 20\%$.

Lavurs da planisaziun e mesiraziun

• Project d'exposiziun e studi	frs.	350'000.--
• Situaziun possess vegl (alter Bestand)	frs.	400'000.--
• Situaziun possess niev (neuer Bestand)	frs.	<u>1'330'000.--</u>

Total cuosts incl. 8 % TPV frs. 2'080'000.--

Cuosts da construcziun

• Vias da meglieraziun	frs.	24'400'000.--
• Sendas da viandar	frs.	250'000.--
• Recultivaziuns	frs.	70'000.--
• Mesiras ecologicas da recumpensaziun	frs.	500'000.--
• Mesiras ecologicas da promoziun	frs.	350'000.--
• Expertisas geologicas e hidrologicas	frs.	30'000.--
• Sanaziun drenadis Segnas	frs.	<u>1'500'000.--</u>

Total cuosts incl. 8 % TPV frs. 27'100'000.--

Cuosts totals per la meglieraziun funsila

• Cuosts da planisaziun e mesiraziun	frs.	2'080'000.--
• Cuosts da construcziun	frs.	27'100'000.--
• Administraziun, tscheins ed autras expensas	frs.	220'000.--
• Manteniment vias novas da meglieraziun	frs.	<u>600'000.--</u>

Cuosts totals per la meglieraziun funsila frs. 30'000'000.--

Finanziaziun

La finanziaziun succeda en emprema lingia entras considerablas contribuziuns dalla confederaziun e dil cantun (85 %), denton era entras contribuziuns dils proprietaris da terren e dalla vischnaunca. Suenter la deducziun da quellas contribuziuns dil stadi duein ils cuosts pils proprietaris da terren buca survargar la media da frs. 2'500.-- per hectara.

En vesta alla dimensiun ed impurtonza dil project cun gronds avantatgs, aschibein pil puresser sco era per vischins e vischinas da Mustér, ei la suprastonza communal dil meini ch'ils cuosts restonts pils proprietaris da terren e per la vischnaunca seigien supportabels.

La finanziaziun dalla meglieraziun funsila sepresenta sco suonda:

Cuosts totals	frs.	30'000'000.--
./.		
• Administraziun, tscheins ed autras expensas	frs.	220'000.--
• Manteniment vias novas da meglieraziun	frs.	600'000.--
• Cuosts da construcziun buca rencounschi	frs.	1'840'000.--
• Tegias ed auters objects senza diever agricol	frs.	<u>290'000.--</u>
Cuosts rencounschi incl. 8 % TPV	frs.	27'050'000.--

Tier ils cuosts buca rencounschi setracta ei da sendas da viandar, vias da catram e da betun sco era mesiras en zonas da baghegiar ed era vias mo parzialmein en interess agricol.

Contribuziuns

Contribuziun federala 47 %	frs.	12'710'000.--
Contribuziun cantunala 38 %	frs.	<u>10'280'000.--</u>
<i>Total contribuziuns federalas e cantunalas (85 %)</i>	frs.	22'990'000.--

La vischnaunca obtegn las contribuziuns maximalmein pussevlas dad 85 %. L'altezia dalla contribuziun federala ei dependenta dalla zona alpina (40 %), da mesiras ecologicas da recumpensaziun e da promoziun sco era dalla pendenza dil funs (7 %). Il cantun fixescha sia contribuziun cun 80 % dalla contribuziun fundamentala federala sco era ina contribuziun supplementara.

Cuosts totals
./.. contribuziuns federalas e cantunalas

frs. 30'000'000.--
frs. 22'990'000.--

Cuosts restonts

frs. 7'010'000.--

Cumpart vischnaunca (2/3)

frs. 4'670'000.--

Cumpart dils proprietaris da terren (1/3)

frs. 2'340'000.--

Termins

Tätigkeit	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024 - 2032	2033 - 2045
Auflageprojekt													
Erarbeitung Auflageprojekt	█												
Kantonsinterne Vernehmlassung			█										
Bereinigung Auflageprojekt			█										
Begehung Bundesämter BAFU, ASTRA			◆ 29.04.15										
Öffentliche Auflage Auflageprojekt			█										
Einsprachenerledigung DVS und Projektgenehmigungsphase			█										
Projekt- und Kreditgenehmigung durch Gemeinde			█										
Projektgenehmigung					◆ 31.03.17								
Planerische und vermessungs-technische Arbeiten													
Erarbeitung Klassenmuster mit anschliessender Bonitierung				█	█	█							
Öffentliche Auflage Bonitierung/alter Bestand und Einsprachenerledigung							█						
Neuzuteilungsentwurf inkl. Vorprüfung Bund und Kanton								█	█				
Öffentliche Auflage Neuzuteilung										█			
Einsprachenerledigung										█	█		
Antritt zur Bewirtschaftung											█	█	
Absteckung/Vermarkung												█	█
Vermessung													█
Bearbeitung Kostenverteiler inkl. Auflage und Einsprachenerledigung													█
Abschluss													█
Bauarbeiten (total ca. Fr. 27 Mio.)													
Projektierung 1. Bauetappe													
Submission und Bauausführung 1. Bauetappe													
Projekt, Submission, Bauausführung Phase 1 (ca. Fr. 14 Mio.)													
Projekt, Submission, Bauausführung Phase 2 (ca. Fr. 11.6 Mio.)													

(Total ca. Fr. 27.1 Mio.)
Phase 1 (ca. Fr. 14.4 Mio.)
Phase 2 (ca. Fr. 12.7 Mio.)

Ponderaziuns finalas

Il territori agricol da nossa vischnaunca ei gronds e productivs, denton fetg parcellaus. Quel vegn oz aunc cultivaus, tgiraus e mantenius cun bia plascher e carezia. Igl ei nossa obligaziun da scaffir relaziuns che lubeschan era egl avegnir ina cultivaziun dil terren adequata al temps hodiern. Plinavon lein nus tuts segirar che nossa cuntrada creschi buca en dil tuttafatg. La cultivaziun da praus, pradas e plauncas e la tgira dalla cuntrada fuorman in survetsch indispensabel all'entira populaziun. Igl ei nies duer communabel da far tut il pusseivel per ademplier quei pensum. Quei sa daventar mo cun scaffir relaziuns adequatas e structuradas che garanteschan existenzas optimalas. Cun ina reit da vias moderna eis ei era pusseivel da reducir considerablamein ils cuosts annuals da manteniment. En vesta alla gronda summa d'investiziun ed allas relaziuns finanzialas da nossa vischnaunca ei in tal project mo pusseivels enteifer ina meglieraziun fonsila. Il fatg che la confederaziun ed il cantun subvenziuneschan quei project cun la contribuziun maximala dad 85 %, sutlingescha l'impurtonza dalla meglieraziun fonsila dalla vischnaunca da Mustér.

In project da tala dimensiun promova buca mo il puresser, mobein l'entira economia dalla vischnaunca, il forestalessen, il turissem e tuts interess publics. Il project dalla meglieraziun vegn a cuzzar entuorn 30 onns e generescha onn per onn investiziuns denter 900'000 ed 1.1 milliun francs che vegnan subvenziunadas per 85 %. En vesta a quei volumen d'investiziun ei la cumpart annuala dalla vischnaunca da frs. 100'000.-- entochen frs. 150'000.-- supportabla e responsabla. Il project dalla meglieraziun fonsila periclitescha muort il liung temps da realisaziun e las mudestas contribuziuns communalas strusch ulteriurs projects.

Proposta

Sin fundament dallas sura ponderaziuns

propo na

la suprastonza communalala al cussegl da vischnaunca:

1. d'approbar il project dalla meglieraziun funsila sur igl intschess dalla vischnaunca da Mustér;
2. da conceder il credit brut necessari da frs. 30'000'000.-- per il project tenor il schazetg da cuosts ed il plan da finanziaziun;
3. da suttametter quels conclus conform ad art. 17 al. 3 dalla lescha da meglieraziun ed art. 10 dall'ordinaziun executiva tier la lescha da meglieraziun dil cantun Grischun alla votaziun dil pievel.

Suprastonza communalala Disentis/Mustér
Il president: Il canzlist:

Francestg Cajacob Andri Hendry

Disentis/Mustér, ils 10 da fevrer 2016